

TERRY PRATCHETT

Diskdünya'nın yaratıcısından
edebiyat, hayat ve ölüm hakkında
derleme yazılar

KLAVYE SÜRÇMESİ

NEIL GAIMAN'ın
önsözüyle

Deli

Terry Pratchett

1948 yılında İngiltere, Buckinghamshire’da doğan Terry Pratchett, çağdaş fantezi ve mizah edebiyatının önde gelen isimlerinden biridir. Hayal gücü Büyük A’Tuin’in zihni kadar geniş, kalem ise Rincewind’in cesareti kadar bükülgen olan Terry Pratchett, yarattığı Diskdünya evrenine 41 roman ve irili ufaklı yan kitaplar sığdırmayı başardı. Yetişkinler için olduğu kadar çocuklar için de yazdı: “Yazdığım yazacağım en iyi kitap,” dediği *Ulus* ile 2010 İngiliz Yazarlar Ödülü’nü, genç okurlara yönelik bir Diskdünya romanı olan *Muhteşem Maurice ve Değişmiş Fareleri* ile de İngiltere’nin en saygın çocuk edebiyatı ödülü olan Carnegie Madalyası’nı kazandı. Ayrıca, *Johnny Maxwell* üçlemesi ile *Viran Şatodaki Ejderhalar* ve *Cadının Elektrikli Süpürgesi* gibi öykü derlemeleri de yazarın külliyatını süsledi.

İlki 1983 yılında yayımlanan ve sonrasında tüm dünyada 85 milyondan fazla satan Diskdünya kitapları, Terry Pratchett’a büyük bir şöret ve devasa bir hayran kitlesi kazandırdı. Seri; film ve dizilere, tiyatro, radyo ve bilgisayar oyunlarına uyarlandı. Kısa süre içinde edebiyatın kült isimlerinden biri hâline gelen Pratchett, eserleriyle sayısız ödül kazandı, fahri doktoralar aldı, şövalye ilan edildi, turnelerde binlerce kitap imzaladı.

Aralık 2007’de Alzheimer’a yakalandığını duyuran Sör Terry, 2015 yılında yine bu hastalık sebebiyle hayatını kaybetti. Ya da daha doğrusu, boyut değiştirerek, *buradaki* hayranlarını öksüz bıraktı. Bugün hâlâ aramızda dolaştığını rivayet edenler de var; çünkü ne de olsa, onun da dediği gibi, “dünyada yarattığı dalgalar tamamen yok olmadan hiç kimse tam anlamıyla ölmez...”

Terry Pratchett, İngiltere’de, Kitabı Raflardan En Çok Araklanan Yazarlar Listesi’nde hâlâ başı çekiyor.

Niran Elçi

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümü mezunu olan Niran Elçi, 2001 yılından beri çeviri yapıyor. Bugüne dek yüzden fazla eseri Türkçeleştirdi. Dilimize kazandırdığı yazarlar arasında Terry Pratchett, Doris Lessing, George Saunders, John Wyndham, J.R.R. Tolkien, Robert Jordan, Bram Stoker ve George Orwell gibi isimler bulunan Niran Elçi, *Karaböcü* serisi, *Adamı Zorla Cadı Yaparlar*, *Kurabi’ye Uçan Omlet* gibi çocuk kitaplarının da yazarıdır.

KLAVYE SÜRÇMESİ

© 2017, Tudem Yayın Grubu
1476/1 Sok. No:10/51 Alsancak-Konak/İZMİR

metin hakları © 2014, Terry and Lyn Pratchett

İlk baskı 2014 yılında, İngiltere’de *A Slip of the Keyboard* adı ile
The Random House Group Ltd.’ye bağlı Transworld Publishers
tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu kitabın telif hakları AnatoliaLit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

YAZAR: Terry Pratchett
TÜRKÇELEŞTİREN: Niran Elçi
EDİTÖR: Ümit Mutlu
SON OKUMA: Burhan Düzçay
KAPAK TASARIMI: Burak Tuna
GRAFİK UYGULAMA: Aynur Sarıbüyük

BASKI VE CİLT: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti.
Eskişehir Yolu 40. Km. Başkent OSB 22. Cadde No:6 Malıköy/Ankara
Tel: 0 312 284 18 14

Birinci Baskı: Şubat 2019 (2000 adet)

ISBN: 978-605-2349-40-3
Yayınevi sertifika no: 11945
Matbaa sertifika no: 16031

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin önceden yazılı izni
olmaksızın tekrar üretilemez, bir erişim sisteminde tutulamaz, herhangi bir biçimde
elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da diğer yollarla iletilemez.

DELİDOLU, Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. A.Ş.nin tescilli markasıdır.

TERRY PRATCHETT

KLAVYE
SÜRÇMESİ

Deli

* Kitapta atıf yapılan ya da bahsi geçen kitap, film ve dizilerin Türkçeye çevrilmemiş olanlarının orijinal isimleri, parantez içinde belirtilmiştir. [E.N.]

İthaf

Elinizde tüm kariyerimi kapsayan bir kitap var. Dolayısıyla bu kitabı, seneler içinde farklı farklı şekillerde benimle işbirliği yapan,* bana yardım eden o harika insanlara adanmam doğru olur.

Aralarından birkaçını seçmek gerekirse; saygıdeğer yayıncılarım Colin Smythe, Larry Finlay, Marianne Velmans, Philippa Dickinson, Suzanne Bridson, Malcolm Edwards ve Patrick Janson-Smith. Kelimelerimin çobanları Katrina Whone, Sue Cook ve Elizabeth Dobson. Sevgili editörlerim Simon Taylor, Di Pearson, Kirsten Armstrong, Jennifer Brehl ve Anne Hoppe. Her daim neşeli ve her daim becerikli tanıtımcılarım Sally Wray ve Lynsey Dalladay. En büyük hayranlarımdan lordu Dr. Pat Harkin. Dostlarımla Neil Gaiman, Profesör David Lloyd ve Bay Bernard Pearson denen fırlama. Narrativa'nın direktörü ve daha da büyük fırlama Rod Brown. Birlikte kitaplar yazdığım Steve Baxter, Jacqueline Simpson, Jack Cohen ve Ian Stewart ile, kişisel haritacım/oyun yazarım/dar pantolon giyicim ve "Bin Sesli

* Eh, elbette yanında, faydalı olma niyetiyle ve hemen her zaman insanı çileden çıkaran bir neşeyle.

Adam”ım* Stephen Briggs. Çizerlerim Paul Kidby, Josh Kirby ve Stephen Player ile, büyüleyici kolaylaştırıcılarım Sandra ve Jo Kidby. *Aylık Diskdünya Bülteni*’nden [Discworld Monthly] Jason Anthony; Hayranlar ve Müritler Loncası’ndan Elizabeth Alway ve son derece saygın bir dergi olan *Sihirbazın Topuzu*’ndan [Wizard’s Knob] Steve Dean.

Özellikle bahsetmem gereken bir kişi de Hırsızlar Loncası’nın Başkanı ve “yapabilen adam” Bay Josiah Boggis/Dave Ward.**

Queen’s Head [Kraliçenin Kellesi] barından ve orada yapılan müthiş yumurta turşusu ile harika *bubble and squeak*’ten¹ söz etmeden de olmaz tabii.

Diskdünya Etkinliği² denen ana baba gününde katılımcı veya organizatör olarak bulunmuş herkes; özellikle de kurucu ve sorumlu Paul Kruzycki.

Ve bana yol boyunca engel değil, yardımcı olan herkes; özellikle de sessiz sakın işini yapan Rob... O olmasaydı...

Hepinize teşekkür ederim. Teşekkür ederim.

* Tabii, hepsi Galce olduğu sürece.

** Birini seçip diğerinin üstünü çiziniz.

1 Önceki günden kalmış lahana, havuç, bezelye gibi sebzelerin tavada kavrulması ve pişmiş patates eklenip bastırılarak iki tarafının kızartılmasıyla elde edilen yemek. [Ç.N.]

2 Etkinlik (yani *convention*), dünyanın pek çok yerinde düzenlenen, belli bir türün hayranlarının yazarlarla bir araya geldiği, söyleşiler, paneller ve yarışmalar içeren toplantı türü. [E.N.]

İçindekiler

Neil Gaiman'ın Önsözü	11
<i>Davetsiz Misafirin Karalama Defteri</i>	
Düşüncenin Gelişimi	21
Avuç İçi Bilgisayar	26
Özenle Seçilmiş Bir Sözcük	32
Nasıl Profesyonel Boksör Olunur?	34
<i>Brewer</i> Çocuğu	38
Karton Kapaklı Kitap Yazarı	41
Kitap Satıcılarına Tavsiye	46
Dert Değil	56
Etkinlik Gurusu	71
Ta Kalbimin İçinden, Kasıklarım Aracılığıyla	74
Diskdünya 21 Yaşında	103
Kevinler	109
Ucube Fikirler	115
Başarılı Bir Fantezi Yazarından Notlar: Gerçekçi Olun	121
<i>Siz</i> Kimin Fantezisiniz?	126
Gandalf Neden Hiç Evlenmedi?	129
Fantezinin Kökleri	140

Elf Dediğiniz, Piçin Tekidir!	148
Burada Ejderhalar Yaşasın	153
Sihirli Krallıklar	163
Kült Klasik	171
Neil Gaiman: Muhteşem Usta Hokkabaz	180
2001 Carnegie Madalyası Ödül Konuşması	187
Boston Globe - Horn Book Ödülü: <i>Ulus</i> Hakkında Yaptığım Konuşma	194
<i>Ulus</i> 'u İzlemek	203
Doktor Kim?	208
Şapkalar Hakkında Birkaç Kelâm	213

Haylaz Bir Hayalperest

Büyük Mağaza	221
Forty Green Kasabasındaki Roundhead Korusu	224
Yıldız Öğrenci	226
Pratchett Nine Hakkında	228
Harikalara ve Pornoya Dair Hikâyeler	230
<i>Vector</i> Dergisine Mektup	236
Yazarın Seçimi	238
Roy Lewis'in <i>Evrin Adami</i> 'na Önsöz	241
Kral ve Ben ya da: Müneccim Sektörünün Çivisi Nasıl Çıktı?	244
Balım, Bu Arıların Altın Gibi Yürekleri Var	248
Mantarların Şarkısı Bu; Şafak Korosu Olmalı	252
David Langford'un <i>Sızıntılı Kurum</i> 'una Önsöz	256
Benim İçin Noel'in Anlamı	261

Uzaylı Noelleri	265
2001: Vizyon ve Gerçeklik	273
Tanrı Ânı	281
Gerçek Bir Dalgın Profesör	287
Cumartesi Günleri	318

Öfkeli Günler

Okullarda Mükemmellik	325
Orangutanlar Ölüyor	327
NHS Cidden Yaralı	334
Adım Adım Kayıp Gidiyorum...	
ve Elimden Gelen Tek Şey, Seyirci Kalmak	341
Vergidünya	350
Son Kısım Geldiğinde,	
Cennetin Yolunu Gösterin Bana	352
Richard Dimbleby Konuşması: Ölümle El Sıkışmak	366
Sonunda, Yardımla Ölüm İlkelerinde	
Gerçek Merhamet Buluyoruz	391
Yardımla Ölümün Zamanı Geldi	394
Ölüm Kapıyı Çaldı ve Biz Onu İçeri Aldık	397
Terry Pratchett'ın Ölümünde Bir Hafta	406

Ve son olarak...

Terry Pratchett'ın Hayat Hakkındaki	
Çılgın ve Bağlantısız Dipnotları	415

Önsöz

Neil Gaiman

Size dostum Terry Pratchett’i anlatmak istiyorum ve bu hiç kolay değil. Size bilmiyor olabileceğiniz bir şey anlatacağım.

Onunla tanışan bazıları onu sakallı, şapkalı ve dost canlısı bir adam olarak biliyor. Onlar Sör Terry Pratchett’la tanıştıklarını sanıyor. Onlar yanılıyor.

Bilimkurgu etkinliklerinde, yanınıza size göz kulak olacak, bir yerden bir yere kaybolmadan gidebilmenizi sağlayacak birilerini verirler genelde. Birkaç sene önce, bir zamanlar Teksas’taki bir etkinlikte Terry’nin bakıcılığını yapmış birine rastladım. Terry’yi katıldığı panelden kitap dağıtımcılarına ayrılmış odaya getirip götürüşünü hatırlayınca gözleri yaşardı. “Ne şen şakrak bir ihtiyardı Sör Terry,” dedi.

Bense şöyle düşündüm: *Hayır. Hayır, hiç de değildi.*

Şubat 1991’de, ortaklaşa yazdığımız *Kıyamet Gösterisi* için Terry’yle birlikte bir imza turnesine çıkmıştık. O turneye dair bir sürü komik-ama-gerçek hikâye anlatabiliriz; ki Terry de bu kitapta o hikâyelerin birkaçını aktarıyor. Şimdi anlatacağım hikâye de doğru, ama anlattığımız türden bir hikâye değil.

San Francisco'daydık. Bir kitap dükkânında stok kitap imzası yapmıştık, yani sipariş edilen bir düzine kadar kitabı imzalamıştık. Terry günlük programa baktı. Bir sonraki durak, radyo istasyonuydu; canlı yayında bir saatlik röportaj verecektik. “Adrese bakılırsa, bu caddenin ilerisinde,” dedi Terry. “Ve yarım saatimiz var. Yürüyelim hadi.”

Bu olay uzun zaman önceydi sevgili okur; GPS’lerden, cep telefonlarından, taksi çağırma uygulamalarından ve bunlara benzer diğer faydalı şeylerden önce. O şeyler olsaydı, radyo istasyonundan yalnızca birkaç sokak uzakta *olmadığımızı* bilebilirdik. Aslında, oradan kilometrelerce uzaktaydık ve yolun tamamı yokuş yukarıydı ve büyük kısmı da bir parkın içinden geçiyordu.

Yolda, her bulduğumuz ankesörlü telefonda radyo istasyonunu arıyor; canlı yayın için geç kaldığımızı bildiğimizi ama terli kalbimizin üzerine el basıp yemin ederek elimizden geldiğince hızlı yürüdüğümüzü söylüyorduk.

Yürürken ben neşeli ve iyimser şeyler söylemeye çalışıyordum. Terry hiçbir şey söylemiyordu ve tavrı, ben ne söylersem söyleyeyim sınırlarını daha da bozacağını anlatıyordu. O yürüyüş süresince hiçbir noktada, kitapçıdayken bir taksi çağırımlarını istemiş olsaydık bütün bunlardan kaçınmış olacağımız gerçeğinden bahsetmedim. Birlikle arkadaş kalmak istiyorsanız, asla söylemeyeceğiniz, *söyleyemeyeceğiniz* şeyler vardır. Bu da onlardan biriydi.

Her yerden çok uzakta bulunan bir tepedeki radyo istasyonuna, canlı röportaj için ayrılan bir saatlik sürenin yaklaşık kırkıncı dakikasında ulaştık. Ter içindeydik ve nefes

nefese kalmıştık ve o sırada radyocular, bir son dakika haberi yayınlıyordu: Bir adam, bir McDonald's şubesinde insanları vurmaya başlamıştı. Dünyanın sonu ve hepimizin öleceği hakkındaki komik bir kitap üzerine yapılacak röportajdan önce yayınlanmasını isteyeceğiniz türden bir haber değildi bu.

Radyocular bize kızgındı ve bu gayet normaldi: Konuklarınız geciktiğinde doğaçlama yapmak hoş bir iş değildir. Verdiğimiz o on beş dakikalık röportajın pek de eğlenceli olduğunu sanmıyorum.

(Daha sonra, o San Francisco radyosunun Terry'yle beni uzun süreliğine kara listeye aldığını öğrendim, çünkü program sunucusunu kırk dakika boyunca bir şeyler gevelemek zorunda bırakmak Radyo Âleminin kolay kolay unutacağı veya affedeceği bir şey değildir.)

Yine de, süre sona erdiğinde her şey bitmişti. Otelimize dönmek için bu sefer taksi tuttuk.

Terry sessiz ve kızgındı; sanırım, daha çok *kendine*. Ve bir de, kitapçıyla radyo istasyonu arasındaki mesafenin sandığından daha uzun olduğunu söylemediği için tüm dünyaya. Arka koltukta yanımda otururken öfkeden bembeyaz kesilmişti, herhangi bir yere yönlendirilmemiş bir gazap topu gibiydi. Onu yatıştırma umuduyla bir şey söyledim. Belki, "Boş ver, sonunda her şey yoluna girdi, dünyanın sonu değil ya," falan demişimdir ve daha fazla kızmanın gereği olmadığını öne sürmüştümdür.

Terry bana baktı. "Bu öfkeyi hafife alma," dedi. "Bana *Kıyamet Gösterisi*'ni yazdıran kuvvet, bu öfkeydi."

Terry'nin yazma azmini ve bu azmin bizi de yanına katıp sürükleyişini düşündüm. Ve dostumun haklı olduğunu anladım.

Terry Pratchett'ın yazım tarzında bir öfke var. Ona Diskdünya'yı yazdıran şey bu öfkeydi. Ve aynı öfkeyi bu kitapta da göreceksiniz: Onun ileride ortaokul giriş sınavında başarılı olabilecek kadar akıllı olmadığına daha altı yaşındayken karar veren okul müdürüne karşı öfke, kendini beğenmiş eleştirmenlere ve komik olanın ciddi olamayacağını sananlara karşı öfke, kitaplarını doğru düzgün yayımlamayı beceremeyen Amerikalı ilk yayıncılarına karşı öfke...

Öfke hep oradaydı, itici bir güçtü. Bu kitabın son sahneleri geldiğinde ve Terry, nadir görülen, erken başlangıçlı bir Alzheimer hastalığına yakalandığını öğrendiğinde, öfkesinin hedefi de değişti: Artık beynine ve genetik mirasına öfkeliydi; fakat bunlardan da fazla, vefatının zamanına ve tarzına kendisinin (ya da tahammül edilemez hastalıklardan çeken başka birçok kişinin) karar vermesini yasaklayan ülkesine öfkeliydi.

Ve bana öyle geliyor ki, bu öfkenin kaynağı, Terry'nin sahip olduğu adalet duygusuydu.

Terry'nin eserlerinin ve yazma tarzının temelinde o adalet duygusu var. Onu okuldan gazeteciliğe, SouthWestern Elektrik Kurumu'nun basın bürosuna ve sonra da dünyanın en çok sevilen, en çok satan yazarlardan biri olmaya götüren, bu adalet duygusuydu.

Aynı adalet duygusu, bu kitapta da var. Ve adalet, Terry'i, -örneğin bambaşka şeyler anlatırken, bazen satır

aralarında– kendisini etkileyen kişilerden bahsetmeye de itiyor: Mesela, hem Terry'nin hem de benim seneler boyu faydalandığımız onca kısa mizah öyküsü tekniğini yaratan Alan Coren'dan. Ya da, *Brewer'in Deyimler ve Fabllar Sözlüğü* [Brewer's Dictionary of Phrase and Fable] denen o muhteşem, şişkin, baş döndürücü şeyden ve onu derleyen kişi olan, yazarların en talihlisi, Rahip E. Cobham Brewer'dan. Terry'nin *Brewer'a* dair anlatısı beni hâlâ gülümsetiyor. Brewer'ın derlediği, daha önce görmediğimiz bir kitabı her keşfettiğimizde, sevinçle birbirimizi arardık: “Hey! Sende Brewer'ın *Mucizeler Sözlüğü: Taklit, Gerçek ve Dogma* [A Dictionary of Miracles: Imitative, Realistic and Dogmatic] kitabı var mı?”

Bu kitap için seçilen yazılar Terry'nin öğrenciliğinden başlıyor ve “Yazı Diyarının Şövalyeliği”ne kadar tüm yazarlık kariyerini kapsıyor. Hepsi de hâlâ güncel. Hiçbiri eskimemiş. (Belki, bazı bilgisayar donanımları hariç. Terry'nin size, Atari Portfolio model bilgisayarının yerini ve onun hafızasını *muazzam* bir 1 Megabyte'a çıkararak ek hafıza kartı için ne kadar para ödediğini söyleyebileceğini tahmin ediyorum; tabii onu hâlâ bir hayır kuruluşuna veya müzeye bağışlamamışsa.) Ve evet; bu kitaptaki anlatıcı sesi, her zaman Terry'ye ait: dost canlısı, bilgili, sağduyulu ve alaylı... Üstelik, kitaba hızla bir göz atarsanız ve dikkatiniz de dağınırsa, o sesi neşeli bile zannedebilirsiniz.

Ama neşenin altında, her zaman bir kızgınlık var. Terry Pratchett, güzel ya da çirkin olsun hiçbir geceye nazıkçe

gidecek adam değildir. Geçerken pek çok şeye hiddetlenir: aptallığa, haksızlığa, insanların budalalığına ve dar görüşlülüğüne... Yani, yalnızca ışığın ölümüne değil.³ Ama o da vardır elbette. Ve tıpkı el ele tutuşup gün batımına yürüyen bir melek ile şeytan gibi, öfkесinin yanında sevgi de bulunur: insanlara ve onların kusurlarına, üzerine titrediğı nesnelere, hikâyelere ve nihai olarak ve her konuda, insanın varlığına...

Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, onu harekete geçiren şey öfkedir ama Terry, ruhunun yüceliğı sayesinde, o öfkeyi meleklerden yana kullanır. Ya da hepimiz için daha da iyisi, orangutanlardan yana...

Terry Pratchett, şen şakrak bir ihtiyar değildir. Kesinlikle değildir. O, bundan çok daha fazlasıdır.

Ve şimdi, Terry hiç zamansız karanlığa yürürken, ben de hiddete kapılıyorum: bizi *mahrum bırakan* haksızlığa karşı. Nelerden mi mahrum bırakan? Yirmi ya da otuz kitaptan daha mı? Yeni bir raf dolusu fikirden, muhteşem tabirlerden, eski ve yeni dostlardan; düşüncesizce düştükleri dertlerden en iyi yaptıkları işi yaparak, yani kafalarını kullanarak kurtulan insanların hikâyelerinden mi? Buna benzer gazete yazılarından, kışkırtıcı makalelerden ve hatta birkaç önsözün derlendiğı bir-iki kitaptan daha mı? Hayır. Bunlardan mahrum kalmak, beni gerektiğı kadar öfkelen-dirmiyor. Beni üzüyor; ama o yazılardan bazılarının yazıl-

3 Dylan Thomas'ın, ölüm döşеğindeki babası için yazdığı ünlü şiirinden alıntı: "Usluca gitme o güzel geceye / Yaşlılık dediğın, yakmalı ve yıkmalı sona eren günü / Hiddetlen, hiddetlen sen de ışığın ölümüne." [E.N.]

masına yakinen tanık olmuş biri olarak, her Terry Pratchett kitabının küçük bir mucize olduğunu *biliyorum* ben. Ve biz, bekleyebileceğimizden daha fazla mucizeyi zaten gördük ve açgözlülük hiçbirimize yakışmaz.

Ben, dostumdan mahrum kalma fikrine karşı hiddetleniyorum.

Ve sonra düşünüyorum:

“Terry olsa, bu öfkeyle ne yapardı?”

Sonra kalemimi elime alıyorum ve yazmaya başlıyorum.

NG

New York, Haziran 2014

Davetsiz Misafirin Karalama Defteri

*Kitapçılar, ejderhalar, hayran mektupları,
sandviçler, meslek aletleri, edebiyat parçalamak
ve profesyonel bir yazarın hayatındaki
tüm diğer şeyler hakkında*

Düşüncenin Gelişimi

20/20 dergisi, Mayıs 1989

Yazmak hakkında kısa bir yazı. Dikkatli okurlar, o sıralarda aklımın Küçük Tanrılar'la meşgul olduğunu fark edeceklerdir.

Yaratım sürecinin nasıl işlediğine dair oldukça gerçekçi bir tasvir...

Yataktan kalk, kahvaltı et, kelime işlemciyi aç, ekrana bak.

Ekranaya biraz daha bak.

Ekranaya bakmaya devam et ama postacıya da kulak kabart. Şansın varsa koca bir tomar mektup getirir ve bu mektuplar seni bütün sabah meşgul eder. Son roman, yayınevine gitti. Yapacak iş yok. Dünyanın merkezinde büyük bir boşluk var.

Posta geldi. Holly Hobbie⁴ desenli mektup kâğıdına yazılmış bir mektupta, imzalı fotoğraf isteniyor.

⁴ Aynı isimli yazarın yarattığı kurmaca bir çocuk kitabı karakteri. [E.N.]

Tamam tamam. Biraz araştırma yapalım. Sıradaki Diskdünya romanı için, kaplumbağalar hakkında bir şeyler öğrenmem gerekiyor. Konuşan bir kaplumbağanın, aksiyonun önemli bir parçası olması gerektiği gibi muğlak bir fikrim var. Neden bilmiyorum ama ırksal bilinçaltımdan kaplumbağalar yüzeye çıkıverdi. Muhtemelen, kendi kaplumbağalarımızın kış uykusundan uyanmaları ve şu anda limonlukta Bertrand Russell taklidi yapmaları yüzünden.

Yedek odadaki kutuda, kaplumbağalar hakkında bir kitap bul.

Kitaplıkları kesin yaptırıyorum artık. (Akıllıca bir fikir bulmuştum: Kitaplığın parçalarını garajda önceden hazırla, her şeyi gönye falan kullanarak düzgünce kes, iki kat cila at, sonra bütün parçaları içeri getir, doğru düzgün dübelleri ve tutkalla bir araya getir, yüzlerce kitabı düzgünce diz. Bu arada, ilginç bir bilimsel deney: Soğuk ve rutubetli garajda haftalar boyunca sakladığın ahşap parçalar aniden kuru ve sıcak bir odaya getirilirse ne olur? Sabahın üçünde öğrendik ki, bütün parçalar aniden 3 milim kısalıyormuş.)

Kaplumbağa kitabındaki ilginç bir dipnot, tarihteki en ünlü kaplumbağanın, ünlü bir Yunan filozofunun kafasına düşen kaplumbağa olduğunu hatırlatıyor. Neydi herifin adı? “Kaplumbağa Düşürme Cemiyeti” her nerede toplanıyorsa, orada çok ünlü bir adam. Aniden, bu olayı araştırmak için karşı konulamaz bir arzu duyuyorum. Zeno olduğunu düşünüp duruyorum ama o olmadığına eminim.

Eshilos olduğunu bulmam yirmi dakika alıyor. Ayrıca filozof değil, oyun yazarı. Onun ellerinde, erken dönem tiyatrosu âli ve dinî bir amaca yöneldi ve derin ahlaki çelişkileri çözmek ve düşünce ile dilin ihtişamını sergilemek için bir forum görevi gördü. Ama sonra, tiz bir ıslık sesi ve... iyi uykular. Sırf meraktan, Zeno'ya da bak. Ah, tabii ya. O, mantıksal olarak, kaplumbağayı asla yakalayamayacağını zı söyleyendi.

Keşke Eshilos'a da söyleseydi.

Bir de “dua çarkları” hakkında bir şeyler okudum; bir de, hiç sebepsiz yere, William Blake hakkında. Ben bunu yaparken bir kadın telefon etti ve diş hekimi olup olmadığını sordu.

Şimdi kesinlikle biraz çalışıyorum işte. Yaratıcılık zembereği kesinlikle kuruluyor.

Öyleme geç: Ciddi ciddi, disk yedeklemeye koyul. Kelime işlemcilerin güzel tarafı da bu. Eski kötü daktilo günlerinde, yaratıcılık teklemediği zaman, kurşunkalemleri açmak ve E harfini iğneyle temizlemekten başka meşgale bulamıyordunuz. Ama kelime işlemciniz varsa bir şeyleri kurcalamak, yaratıcı makrolar yazmak, bilgisayarın saatini titizlikle yeniden kurmak vesaire için, sonsuz fırsatlar bulabiliyorsunuz kendinize: hepsi acayip faydalı işler.

Bir klavye ve ekranın önüne oturmak, bir iştir. Binlerce ofis bu ilkeyle çalışıyor.

Ekrana bak.

Kartalın o lanet şeyi oyun yazarının kafasına neden bıraktığını merak et. Kitabın söylediği gibi, yarıp içini açmak

için olamaz. Kartallar aptal değil. Yunanistan sırf taş. Kartal neden Yunanistan'ın başka herhangi bir yerini seçemedi de Eshilos'un kel kafasına nişan almayı başardı? Bu arada, Eshilos'un orijinali nasıl telaffuz ediliyor?

Telaffuz sözlüğü, tavan arasındaki kutuda.

Merdiven garajda.

Arabanın yıkanması lazım.

Öğle yemeği.

Bu sabah cidden çok çalıştım.

Ekрана bak.

Bir başka kadın aradı ve buranın Cennet olup olmadığını sordu. (Anlaşılan, yolun ilerisindeki motelin telefon numarasıyla bizimki arasında yalnızca tek bir rakam farkı var.) Üç numaralı komik cevabı ver.

Ekрана bak.

Merak etmeye başla: Belki de kartalın suçu değildi? Belki de onun yalnızca yapacak bir işi vardı ve haddinden fazla uçmuştu? Cidden; bir kartalsanız ve tepesine kaplumbağalar düşen masum filozoflar hakkında endişelenmeye başlarsanız, kartal hava kuvvetlerinden sepetlenecek raddeye gelirsiniz. *Radde-22*.⁵ Hayır.

Ekрана bak.

Hayır. Açık ki, baştan beri kaplumbağanın fikriydi bu. Oyun yazarına hınç besliyordu. Belki adam, en son yazdığı oyunda kaplumbağalara hakaret etmişti; belki de kaplumbağa, yazarın hız-ayırımcısı şakalarına alınmıştı, belki de bağa gözlük çerçevelerini görmüştü: *Seni pis sıcan*,

5 Joseph Heller'in kült savaş romanı *Madde-22*'ye atf. [E.N.]

o benim kardeşimdi! O yüzden de kartalı kaçırdı, Dünya Dostları'nın⁶ eski logosundaki kaplumbağa gibi çaresizce kuşun bacağına tutundu, boğuk bir sesle talimatlar verdi ve... Hedef 19! Biipbiipbiip! *Geronimooooo!..*

Ekrana bak.

Acaba kartalların, çaresiz bir kaplumbağanın tutunabileceği başka bir şeyleri var mı?

Merdivendeki kutuda sakladığımız ansiklopediden, kuşların biyolojisine bak. Vay canına.

Akşam yemeği.

Ekрана bak. Fikirleri evir, çevir. Kaplumbağalar, kel kafa, kartallar. Hmm. Hayır, oyun yazarı olmaz. Kaplumbağalar, görür görmez kimden nefret eder?

Gece yarısı...

Ekрана bak. Sağ elinin, yeni belge açan tuşlara bastığını belli belirsiz fark et. Çok yavaşça nefes alıp vermeye başla.

1943 adet kelime yaz.

Yatma zamanı.

Bir gün için, başaramayacağımızı sanmıştım.

6 Avrupa menşeli bir çevre ve insan hakları örgütü. [E.N.]

TERRY PRATCHETT

KLAVYE SÜRÇMESİ

Türkçeleştiren: Niran Elçi

Terry Pratchett, meşhur Diskdünya serisiyle milyonlarca okurun kalbinde özel bir yer edindi elbette; fakat yalnızca bu yüzden değil. Onun, “fantastik kitaplar yazan komik bir yazar”dan çok daha fazlası olduğunu kanıtlayan şeyler bambaşka: Söyledikleri, yazdıkları ve yaptıkları. Kadın-erkek eşitliği, hayvanların yaşamları ve elbette son döneminde, Alzheimer hastalığı ve insan hakları konusundaki cüretkâr fikirleri...

Ama bu kitapta bunlardan da fazlası var: Diskdünya kitaplarının kamera arkaları, fantastik edebiyatın kökenleri, başarılı bir yazar olmanın incelikleri, çocukluğa açılan duyguların kapıları...

Terry Pratchett’ın, 50 yıllık bir döneme yayılan yazılarını derlediği *Klavye Sürçmesi*, edebiyatın en nevi şahsına münhasır zihinlerinden birine *içeriden* bakmak için muhteşem bir fırsat.

“Zeki, eğlenceli, anlayışlı, samimi...”

*Terry Pratchett, hayatın –ve kitapların– tadını
çıkarmayı gerçekten bilen biri...”*

George R.R. Martin